

Dr. gróf Kun Géza a társulat keletkezéséről mond el érdekes dolgokat. Hunyadmegyében a localis viszonyok, különféle praehistoricus emlékek felfedezése és előkelő külföldi tudósok látogatása annyira fokozta az archeologiai érdeklődést, hogy többen régészeti gyűjteményeket létesítettek. Így már a mult század első felében dr. Lészai Dániel és Goró Lajos, kik később aztán az Erdélyi Múzeum-Egyletnek ajándékozták. Vass József 1856-ban indítványozta ugyan, hogy szervezkedjék egy társulat „az ó-világnak Hunyadmegyében fenmaradt kincseinek” összegyűjtésére, az ige azonban csak 1876-ban öltött testet dr. Solyom Fekete Ferencz lelkesítő fölszólalására.

Majd *Koncz József*-nek van két értekezése. Az egyikben *Maros-Illye* várát tárgyalja, melyet Báthory István építtetett s a hol a nagy Bethlen Gábor született, a másikban pedig *Hunyadmegye főispánjainak* életéhez nyújt érdekes adatokat.

Végül *Kanyaró Ferencz* mutatja be *gróf Gyulai Ferencz*nek ma már ritka imakönyvét, melyet a kolozsvári őszerről szerzett meg.

A II-ik fejezetet képező hunyadmegyei oklevéltárban *Veress Endre* Szászvárosszék számára 1708-ban készült dézsmálási szabályrendeletet, *Koncz József* 1640-ből Maros-Illye leltárát és Békési András 1699-ből Dévai Csáki Barbárának kiházásítására írott és abban életinek folytatására kiadott atyai regulákat közli. Ezekon kívül több oklevél, melyeket *Kun Róbert* másolt le az Országos Levéltárból. Ez adatok sok beces adalékkal bővítik Hunyadmegye topográfiája s nemes családainak történetét 1529—1786-ig terjedő korszakban.

A hivatos értesítő rovatban a társulati ügyekről nyerünk felvilágosítást s a névkönyvből pedig örömmel látjuk, hogy tagjainak száma évről-évre emelkedik. Mig a múlt évben 245, most már 298 tagja van a társulatnak.

Tóth Ernő.

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Schvarcz Gyula.

(sz. 1839. m. h. 1900. jan. 31.)

Nagy veszteség érte Schvarcz Gyula halálával a magyar tudományt, s mélyen érzi a veszteséget az egész tudós világ.

Nagyobb nemzetek is ritkán dicsekedhetnek oly kiváló eredményekkel, mint a minőt Schvarcz Gyula tudott felmutatni tudományos kutatásai körében; mennyivel inkább kell tehát nekünk megbecsülnünk kis nemzetünk legkiválóbbjait, kik által a művelt világ figyelme fordul felénk. Schvarcz Gyula e legkiválóbbak egyike volt, kit egyik szellemes német író kora nagyságai közé számított. Nem tudom, mi érezzük-e eléggé kit vesztettünk el Schvarcz Gyulában, vagy igazat kell adnunk

annak a mondásnak, melylyel egyik napi lapunk az ő róla való megemlékezését végzi, hogy sokkal maradtunk adósai Schvarcz Gyulának. Lehet, hogy ez a mondás teljes igazságot fejez ki s talán nem is első ízben alkalmazott igazságot. Az emberiség legkiválóbbjainak az a nem érdemlett sors szokott osztályrészüll jutni, hogy a hozzá térben és időben legközelebb esők méltányolják legkevésbé. Az „egy próféta sem kedves saját hazájában“ mondás Schvarcz Gyulára is illik.

Schvarcz történetírói sikereire és érdemeire fentebbi könyvismertetésemben rámutattam. Az ő munkássága azonban nem merül ki a történetírás terén. Mint államtudományíró s mint közoktatásügyi politikus is a legkiválóbbak közé tartozott ő. Negyven éves fáradhatatlan írói munkálkodása alatt e két utóbbi téren is jelentékeny művekkel gazdagította a tudományos irodalmat. Magyar nyelven megjelent munkái közül nevezetesebbek: *Két röpirat a közoktatás körül* (1865.). *A közoktatási reform, mint politikai szükséglet Magyarországon*, öt vaskos füzetben (1865—68.). Kulturpolitikai eszméinek terjesztésére alapította *Új korszak* cz. hetilapját. 1869-ben jelent meg *Magyarország helyzete a redl unióban* cz. közjogi dolgozata s két évre rá az *Államintézményeink és a kor igényei* cz. nevezetes munkája, melynek utolsó (5.) füzetét 1877. fejezte be.

Még a hatvanas évek elején előszeretettel és sikeresen foglalkozott geológiai tanulmányokkal is. E szakban megjelent többnyire angol nyelvű művei között legjelentősebb a görögök geológiai nézeteiről írott munkája.

Széleskörű tudományos ismeretei messze elhatottak a haza határain túl is, mert a magyaron kívül négy nyelven (német, francia, angol és ó-görög) írta különböző szakba vágó dolgozatait.

Életrajzi adatait a következőkben adhatjuk: Székesfejerváron született 1839. Itt kezdte iskoláit is, majd Budapesten folytatta. Felsőbb tanulmánya folytatására aztán a müncheni és berlini egyetemekre iratkozott be. Hosszabb időt töltött külföldön európai tanulmány útjában is. Tanulmányai után visszatérve hazájába, egymásután bocsátotta közre nevezetes értekezéseit s nagyobb munkáit. 1864-ben választotta meg az akadémia levelező-, később pedig rendes tagjául. Szülővárosa pedig több ízben országgyűlési képviselőjévé választotta; 1875. pedig Budapest Terézváros kerületének lett képviselője. 1894-ben a budapesti egyetemen az ókori történelem tanszékére neveztetett ki rendes tanárrúl, mely időtől kezdve aktív politikai szereplése megszűnt s egyedül tanári hivatásának és tudományos kutatásainak élt. Tanítványai igaz érdeklődését állandóan ében tartotta és lelkesedéssel vezérelte őket azon a mezőn, melyen ő maga is annyira lélekkel járt.

Elvesztését fájdalommal éri tudós világ, de bizonyára tanítványai érzik legközvetlenebbül, bár őket nem hagyta egészen árvákul. Kevéssel halála előtt magyar nyelven megjelent görög történelmét hagyta nekik örökül.

Sz. B.